

spille en større rolle for danske. Et sted siges, at i København var tugthuset oprettet i 1740'erne (s. 720); allerede tidligere er det dog nævnt, at i 1605 blev der oprettet et tugthus i København (s. 590). Når det for 1700-årene omtales, at ofte havde hver gård og i hvert fald hver landsby fra ældgammel tid en skvatmølle (s. 722), er dette ikke rigtigt; skvatmøller var af hensyn til herremændenes privilegier blevet forbudt omkring 1580, dog undtaget for landskaberne øst for Øresund og Bornholm. Men dette er naturligvis altsammen kun småting.

Kulturhistorien er et broget fagområde, og man ser flere opfattelser af, hvad der skal regnes med. Det kan vel diskuteres, om det er rigtigt, at 1/10 af et værk om Danmarks kulturhistorie er brugt til en skildring af menneskets og kulturens udvikling i det forhistoriske Europa; i den øvrige del af værket tillader pladsen kun, at forholdene ude i Europa blot strejfes; bogen får derved forkeerte proportioner. Måske kunne en stor del af denne plads med fordel have været anvendt til skildringer af flere af dagligdagens forhold, husgeråd, bordservice, klædedragt, byggeskik m. m. Og selv om Danmark til op imod vores tid var et udpræget landbrugsland, burde forholdene i købstæderne nok være trukket noget mere frem; 1/5 af Danmarks befolkning boede dog i 1801 i byerne.

Meget godt er dog kommet med i denne meget læseværdige og fængslende bog. Tilmed uddybes og oplives fremstillingen af en stor mængde ofte meget store billeder, gengivelser af træsnit, kobberstik, tegninger, malerier, fotografier; nærbilleder og store forstørrelser lader mange ting fremtræde på helt nye måder.

En bog efter et lignende mønster

som Ib Koch-Olsens, fængslende skrevet, inspirerende illustreret, kunne man ønske anvendt som skolebog. En sådan bog kunne give faget historie nyt liv. Når de rigtige ting trækkes frem, bliver det til en bog om det endnu aktuelle, det endnu levende – ikke bare det, der har levet.

Ole Degn

Georges Dumézil: De nordiske Guder. Grundtræk af den skandinaviske religion. Få dansk ved Vagn Duekilde. (Frømands Fokusbøger, 1969), 117 s.

Den nordiske mytologi tiltrækker sig ikke blot skandinaviske, men i betydelig udstrækning også udenlandske forskeres interesse. Standardværket på feltet skyldes en hollænder, Jan de Vries, og moderne arbejder foreligger også fra både engelsk og fransk side. Forklaringen herpå er utvivlsomt, at den nordiske blandt de germanske mytologier byder på langt det rigeste kildemateriale. Studiet af germansk mytologi begynder med den nordiske.

Den franske religionshistoriker Georges Dumézils »Les dieux des Germains. Essai sur la formation de la religion scandinave«, som her er oversat til dansk, udkom i 1959 og er således ikke nogen nyhed for fagmanden, så meget mindre endda som en første version af arbejdet udkom allerede i 1939 under titlen »Mythes et dieux des Germains«. Den behandler i fire kapitler en række problemer i den nordiske mytologi, som Dumézil søger at belyse ved at drage sammenligninger med både oldiransk, oldindisk og keltisk religion foruden med romersk mytologi. Det er hans tese, at den nordiske gudetro går tilbage til en fælles indoeuropæisk mytologi, og ligesom han i sine arbejder over den

vediske religion, der er hans primære arbejdsområde, har fundet en deling af guderne i tre funktionsplaner svarende til det menneskelige samfunds sociale opdeling i herskere, krigere og den arbejdende befolkning, inddeler han aserne og vanerne i tre lag. De mest fremtrædende guder på herskerplanet er Odin og Tyr, der sammenstilles med Varuna og Mitra, men på samme plan findes Balder, Høder og Loke. For disses vedkommende drages en skarpsindig, næsten spidsfindig parallel mellem Mahâbhârata og Snorre. På næste plan figurerer krigerguden Thor, der sidestilles med Indra, og på nederste plan optræder frugtbarhedsguderne Njord, Frej og Freja. Dumézil opfatter ikke aserne og vanerne som hinanden fremmede gudekredse, der ved historiske begivenheder er blevet blandet, men som hinanden kompletterende guder, skellet mellem dem som oprindeligt. Han afviser ethvert forsøg på i Heimskringlas fortælling om krigen mellem de to gudeslægter at se en afspejling af enkeltgravsfolkets indvandring og undertvingelse af jættestuefolket eller af begivenheder i folkevandringstiden.

Dumézils teorier har vakt megen debat, og de er blevet mødt med en del skepsis og modsigelse. Deres rækkevidde er endnu slet ikke afklaret, så det er nok lidt flot, når forlaget på omslaget hævder, at der hermed er »bragt klarhed over dunkle punkter, hvor der hidtil har været taget tilflugt til hypotesen«.

Hele den anvendte komparative forskningsmetode, som går ud på at sammenligne motiver i forskellige mytologier med vidt forskelligt kildegrundlag og med årtusinders afstand i tid, rejser svære problemer, som det nok vil føre for vidt at komme ind på her. Det forekommer ikke umid-

delbart indlysende, at blot man henter sine eksempler fra indoeuropæiske religioner og ikke blander eskimoiske eller centralafrikanske ting ind i det, så er motivoverensstemmelse uden yderligere kildekritik ensbetydende med en fælles oprindelse.

Oversættelsen har både plusser og minusser. Ved tekstcitatener har oversætteren gjort det udmærkede at anvende forhåndenværende oversættelser ved N. M. Petersen, Martin Larsen m. fl. Kun Adam af Bremen synes oversat fra fransk. Desværre er han ikke gået så vidt i denne retning at henvise til disse oversættelser eller til andre på det danske marked relevante tekstudgaver i de bibliografiske noter, som følger de enkelte kapitler. Sådanne henvisninger ville have øget oversættelsens værdi.

Et andet spørgsmål er, om man ikke ved oversættelse af et værk som dette, der i sig selv stiller store krav til læseren i henseende til religionshistorisk viden – bogen er slet ikke populær – bør gå langt i retning af oversættelse eller forklaring af fagudtryk og tekniske termini? – Lad gå med »inkarnation«, »kosmisk« og måske »initiation«, de kan slås op i Gyldendals røde, men udtryk som »ithyfallisk« og »hieros gamos-ritual« bør næppe bringes uden oversættelse.

Niels Lund

Elenchus fontium historiae urbanae,
ed. C. van de Kieft et J. F. Niermeijer. Singulas partes ed. B. Diestelkamp, M. Martens, C. van de Kieft, B. Fritz, vol. I (E. J. Brill, Leiden 1967). 636 sider.

I 1955 besluttede man på historikerens verdenskongres i Rom at nedsætte en kommission for byhistorie. Tre opgaver fik første prioritet: Udarbejdel-